บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันถือว่าการศึกษาเป็นการลงทุน เพื่อพัฒนาคนให้ไปช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น ผู้วางแผนการศึกษาจึงพยายามวางแผนให้การศึกษาสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากปัญหาที่สำคัญของประเทศกำลังพัฒนา คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับปัญหาการครองชีพและการดำรงชีวิตของประชาชน การสอนในโรงเรียนจึงมุ่งฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล สามารถสรุปผลเนื้อหาวิชาต่าง ๆ จากการเรียนแล้วนำมาปรับปรุงเป็นหลักโดยใช้แนวความคิดของตัวเอง ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริง ๆ ได้ อันเป็นการช่วยพัฒนาประเทศชาติให้เจริญขึ้น

สภาพแวดล้อมนับว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างมาก การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมจึงมักขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ การปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ แต่การปรับตัวจะบรรลุผลได้ ก็จะต้องเข้าใจสภาพแวดล้อมเสียก่อน โดยการศึกษา เพราะการศึกษาช่วยให้มองเห็นแนวทางการปรับตัวที่ถูกต้อง วิชาที่สำคัญที่จะสอนให้มนุษย์เข้าใจสภาพแวดล้อมได้ก็คือ วิชาภูมิศาสตร์

วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของโลกกับมนุษย์ ช่วยให้ผู้ศึกษารู้ข้อเท็จจริงของสิ่งแวดล้อม เกี่ยวกับกิจกรรมของมนุษย์ที่พยายามปรับปรุงทรัพยากรของโลกให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้วิชาภูมิศาสตร์ยังเป็นวิชาที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างสังคมท้องถิ่น ระหว่างประเทศและระหว่างชาติ จึงเห็นได้ว่า วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์อย่างมาก ผู้ที่ศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ได้อย่างเข้าใจก็สามารถคิดถึงความจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับโลกได้อย่างแจ่มชัด ช่วยให้สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

การศึกษาวิชาภูมิศาสตร์จึงเป็นพื้นฐานของกระบวนความคิด เป็นการเพิ่มพลังสติปัญญาในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สามารถแยกแยะ

และลงความเห็นได้อย่างฉลาด ตามหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้ศึกษามาในวิชาภูมิศาสตร์

วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาเก่าแก่ กล่าวถึงความเกี่ยวพันระหว่างโลกกับมนุษย์ เป็นวิชาที่ให้ความรู้เรื่องความเป็นอยู่ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความเจริญที่มีอยู่ตามลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ในสมัยโบราณ เช่น อารยธรรมที่ลุ่มแม่น้ำไนล์ ลุ่มแม่น้ำไทกรีส-ยูเฟรตีส ลุ่มแม่น้ำคง เป็นต้น ล้วนแต่ได้อาศัยความรู้ทางภูมิศาสตร์มาใช้ในการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ทำให้อารยธรรมของบริเวณนี้เจริญรุ่งเรือง ชนชาติแรกที่มีความรู้ทางภูมิศาสตร์ดีกว่าชาติอื่น ๆ คือชนชาติกรีก นักภูมิศาสตร์ของกรีกสามารถคำนวณเส้นรอบวงของโลกได้ ยาวประมาณ 250,000 สะเตเดีย (Stadia) หรือประมาณ 24,600 ไมล์ ซึ่งปัจจุบันคำนวณได้ 24,875 ไมล์ [1]

วิชาภูมิศาสตร์ไม่เพียงแต่เรียนรู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติ หรือความเป็นมาทางภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นการวางรากฐานและปลูกฝังทัศนคติ ความสนใจในวิชาภูมิศาสตร์ให้มีขึ้นแก่นักเรียน อันก่อให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น มีความซื่อตรงต่อหลักวิชา เป็นคนมีเหตุผลไม่เชื่อโชคลาง ยอมรับความจริงที่ได้พิสูจน์แล้ว ทั้งยังสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขและปลอดภัย

สำหรับประเทศไทย ได้จัดสอนวิชาภูมิศาสตร์มาเป็นเวลานานแล้ว แต่มองไม่เห็นคุณค่าของวิชาภูมิศาสตร์เท่าที่ควร เนื่องจากขาดผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง เพิ่งมีการปรับปรุงเกี่ยวกับการสอนวิชาภูมิศาสตร์อย่างจริง ๆ เมื่อไม่นานมานี้เอง และกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดความมุ่งหมายในการสอนวิชาภูมิศาสตร์ไว้ดังนี้ คือ "ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติและสังคม และให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับการผลิต

---

[1] Louis O. Quam, "History of Geography," Collier's Encyclopedia, Vol. 10 (The Grawell Collier Publishing Company, 1963), p. 644.

และการสงวนทรัพยากรของสังคม" [2]

วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และสภาพการของสถานที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาของโลกเป็นการช่วยให้เด็กสามารถเผชิญหน้ากับปัญหาชีวิต สามารถมองเห็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปอย่างมีความสุข ไม่หวั่นกลัวต่อปัญหาใด ๆ ที่จะเกิดขึ้น

ประเสริฐ วิทยารัฐ [3] ได้เขียนความมุ่งหมายของการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นประถมไว้ว่า เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และได้ออกไปเป็นพลเมืองที่มีคุณประโยชน์ต่อท้องถิ่นนั้นด้วย โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เป็นนายของธรรมชาติ ให้คิดอย่างมีเหตุผล กล้าพอที่จะนำความคิดมาใช้ให้เป็นประโยชน์ และรู้จักแก้ปัญหาโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์

Nevill V. Scarfe [4] ได้เขียนไว้ว่า ความสำคัญของการจัดวิชาภูมิศาสตร์ไว้ในหลักสูตร ก็เพื่อจะเน้นถึงความจริงว่า สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างไร โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมและการกระทำของมนุษย์ วิชาภูมิศาสตร์มิใช่วิชาที่จะศึกษาถึงภูมิประเทศเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมทางจิตใจ และวัฒนธรรมทางวัตถุที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ และหน้าที่ของภูมิศาสตร์คือเพื่อจะเตรียมตัวผู้เรียนให้พร้อมที่จะดำรงชีวิตอยู่ในโลกในโอกาสข้างหน้าได้อย่างเหมาะสมกับสภาพต่าง ๆ ทุกด้าน

---

[2] กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509) หน้า 14.

[3] ประเสริฐ วิทยารัฐ, วิธีสอนภูมิศาสตร์แผนใหม่ในชั้นประถม (พระนคร : สำนักพิมพ์สถาพร, 2502), หน้า 13 - 14.

[4] Nevill V. Scarfe, A Handbook of Suggestions on the Teaching of Geography (Paris : Unesco, 1958), p. 5

นอกจากนั้น Scarfe [5] ยังกล่าวอีกว่า การเรียนวิชาภูมิศาสตร์ไม่ใช่วิชาที่จะเรียนโดยอาศัยความจำแต่อย่างเดียว และจะใช้แบบเรียนเพียงเล่มใดเล่มหนึ่งย่อมเป็นการไม่เพียงพอ การเรียนวิชานี้จะต้องคำนึงถึงปัญหาต่าง ๆ ว่า สภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรามีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์อย่างไร จะสร้างทัศนคติให้มนุษย์เข้าใจซึ่งกันและกันได้อย่างไร ภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่มีประโยชน์ในการแก้ปัญหาการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้ เพราะเป็นวิชาที่ให้คุณค่าทางอาชีพเท่า ๆ กับให้คุณค่าทางการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

Rabindranath Tagore [6] ได้ให้ความเห็นว่า ภูมิศาสตร์เป็นวิชาเดียวที่สามารถทำให้ผู้เรียนมองเห็นภาพพจน์ของสิ่งที่เรียน และสามารถอธิบายสิ่งที่เรียนนั้นให้เกิดความหมายแก่ตัวเอง ฉะนั้นใครก็ตามถ้าปรารถนาจะให้มาตรฐานการครองชีพดีขึ้น และสามารถแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเองได้ดีแล้ว ควรพยายามเรียนวิชาภูมิศาสตร์ให้มีความรู้กว้างขวาง ภูมิศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ที่พยายามเปลี่ยนรูปให้เข้ากับสภาวะการณ์ของโลกอยู่เสมอ เป็นวิชาที่สามารถแก้ปัญหาของโลกได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยอาศัยพัฒนาของสภาวการณ์ (conditions) ที่อาจนำมาเป็นสื่อกลางการพรรณนา (descriptions) การอธิบาย (explanations) และการตีความ (Interpritations) ซึ่งเป็นวิธีการและกระบวนการสำคัญที่ใช้ในการศึกษาภูมิศาสตร์ เป็นวิธีการเรียนที่สำคัญที่จะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในสภาวการณ์แวดล้อมได้อย่างกว้างขวาง และผลจากการสอนตามวิธีการดังกล่าว จะทำให้ผู้เรียน

---

[5] Nevill V. Scarfe, "Geography Across the Curriculum," The Journal of Geography, Vol. 58 (March, 1959), pp. 111 - 121.

[6] Rabindranath Tagore, "Importance and Educational Value of Geography," Unesco Source Book for Geography Teaching (London : Longman Green & Co., Ltd., 1965), pp. 1 - 3.

สามารถพัฒนาสมรรถภาพด้านการสังเกต การจำ จินตนาการ การตัดสินใจ และการติดตามเหตุผลตามวิชาภูมิศาสตร์

Jesse H. Wheeler [7] ได้แสดงความเห็นไว้ว่า การเรียนวิชาภูมิศาสตร์ช่วยให้เราทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทราบถึงความแตกต่างระหว่างบริเวณหนึ่งกับอีกบริเวณหนึ่ง ทั้งในแง่ธรรมชาติและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการประกอบกิจกรรม และการตัดสินใจต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อความก้าวหน้าส่วนตัวและประเทศชาติ นอกจากนี้วิชาภูมิศาสตร์ยังช่วยให้เราสามารถทำแผนที่ แสดงแหล่งต่าง ๆ ของทรัพยากร แสดงลักษณะของสังคม แสดงลักษณะทางการเมือง และแสดงลักษณะทางเศรษฐกิจ ในอันที่มนุษย์จะได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อการศึกษาเปรียบเทียบและคาดคะเนผลอันเกิดตามมาในอนาคตอีกด้วย วิชาภูมิศาสตร์จึงอาจช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาให้แก่ตัวเอง และสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างดี

Enest E. Melvin [8] ได้กล่าวว่า โลกของเราในปัจจุบันได้ก้าวหน้าไปมาก ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ถูกนำมาใช้ในการผลิตและการบริโภคอย่างกว้างขวาง ซึ่งบางครั้งก็ไม่ทราบว่าสิ่งเหล่านั้นมีคุณภาพดีเลวเพียงใด ให้ประโยชน์คุ้มค่ากับทุนทรัพย์และแรงงานที่ลงไปหรือไม่ เหมาะกับเวลาแล้วหรือยัง ข้อนี้นับว่าเป็นผลเสียแก่ส่วนรวมในอนาคตเป็นอันมาก และได้ให้ข้อสังเกตว่า ตราบใดที่ประชากรในโลกไม่มีโอกาสได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ เราก็ยากที่จะมองเห็นความสำคัญและคุณค่าของมัน ด้วยเหตุนี้วิชาภูมิศาสตร์จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะสอนให้คนได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรทั้งมวลที่มีอยู่ในโลก ทั้งในแง่คุณภาพ การใช้ การสำรวจ

---

[7] Jesse H Wheeler, and Others, Regional Geography of the world (New York; Henry Holt and Company, 1959), p. 3.

[8] Enest E. Melvin, "Geography in Relation to Conservation," The Journal of Geography, Vol. 55 (October, 1956), pp. 349 - 355.

และการดำเนินกิจกรรมให้เกิดประโยชน์ขึ้นมา เพราะวิชาภูมิศาสตร์มิได้บอกให้ทราบเฉพาะสิ่งดังกล่าวมาแล้วเท่านั้น แต่ยังบอกถึงวิธีการ กระบวนการ และกาลเวลาในการนำทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วย

Dawson E. Lemley[9] ได้เขียนข้อความเกี่ยวกับการสอนภูมิศาสตร์ไว้ว่า สาเหตุที่ทำให้การเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ไม่เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ควร ก็เพราะการสอนภูมิศาสตร์ให้แก่เด็กโดยไม่สอดคล้องกับความพร้อมในการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ของเด็ก การสอนจึงต้องศึกษาความพร้อมของเด็กเสียก่อน

ปัจจุบันเกือบทุกประเทศได้มองเห็นความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ จึงจัดวิชาภูมิศาสตร์เข้าไว้ในหลักสูตรทุกระดับ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงอุดมศึกษา แม้องค์การระหว่างประเทศยูเนสโก ก็เชื่อว่าวิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่ให้ประโยชน์ในการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชากรในโลก ทำให้มนุษย์รู้จักรักชาติ รู้หน้าที่พลเมืองดี และรู้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของประชากร เพราะวิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาเดียวที่ให้ภาพและคำอธิบายถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเรา วัตถุประสงค์ของการสอนวิชาภูมิศาสตร์จึงมุ่งช่วยในการแก้ไขปัญหาการครองชีพ ช่วยเพิ่มพูนรายได้ แต่เป้าหมายที่สำคัญจริง ๆ ก็เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมและในสิ่งแวดล้อมที่เราอาศัยอยู่[10]

สุมนา คำทอง[11] ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายใหญ่ของการเรียนวิชาภูมิศาสตร์ไว้ 3 ประการ คือ

---

[9]Dawson E. Lemley, "Geography Readiness for Ghildren Ages 5 - 8," The Journal of Geography, Vol. 52 (September,1953), pp. 233 - 238.

[10]สวาท เสนาณรงค์, คู่มือการสอนวิชาภูมิศาสตร์ (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2510), หน้า 1 - 5.

[11]สุมนา คำทอง, "รากฐานความเข้าใจเรื่องภูมิศาสตร์," จุลสารสังคมศึกษา (พระนคร : โรงพิมพ์บรรหาร, 2510), หน้า 4.

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของมนุษย์และธรรมชาติแวดล้อมมนุษย์ว่า มีความสัมพันธ์และความสำคัญต่อกัน

2. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการที่จะนำความรู้ทางภูมิศาสตร์ไปใช้ในการทำความเข้าใจ และตีความหมายเหตุการณ์ต่าง ๆ ของโลก ทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อแก้ไขสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้เป็นไปด้วยดี

3. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติ ความสนใจ และการรู้จักคุณค่าของธรรมชาติแวดล้อม คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ สถานที่ต่าง ๆ ชุมชน และประการสำคัญที่สุด คือ ให้รู้จักคุณค่าในความเป็นเอกราชของชาติ และเกิดทัศนคติในอันที่จะช่วยให้โลกเรานี้เป็นโลกเดียวกัน

พูนพล อาสนจินดา [12] ได้เขียนเกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์ไว้ว่า วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเราทั้งหมด อันได้แก่ พื้นดิน พื้นน้ำ และบรรยากาศที่หอหุ้มโลกอยู่ ฉะนั้นการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์จึงมีความมุ่งหมายพอแบ่งได้ 3 ระดับ คือ

1. การศึกษาภูมิศาสตร์เบื้องต้น เป็นการศึกษาเพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมว่ามีอะไรบ้าง เช่น ศึกษาถึง บรรยากาศ ภูมิประเทศ แม่น้ำ มหาสมุทร และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการศึกษาอาศัยความจำไม่ลึกซึ้งมากนัก เพียงแต่รู้ว่าสิ่งแวดล้อมนั้นคืออะไร และมีอยู่ที่ไหนบนพื้นโลก สิ่งควรระวังคือ การที่ครูจะสอนอะไรแก่เด็กในช่วงนี้ จะต้องเป็นสิ่งที่ถูก เพราะหากสอนสิ่งที่ผิดหรือเกิดความเข้าใจผิดแล้ว จะแก้ได้ยาก

2. การศึกษาภูมิศาสตร์ในขั้นกลาง เป็นการศึกษาสูงขึ้นเพื่อให้เข้าใจว่า สิ่งแวดล้อมของมนุษย์เกิดขึ้นได้อย่างไร มีปฏิกริยาอย่างไร และจะทำให้เกิดอิทธิพลอะไรขึ้นกับมนุษย์บ้าง การศึกษาต้องอาศัยความรู้ รวมถึงสาเหตุและผลของสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น การสอนมุ่งให้นักเรียนรู้สาเหตุและผลของสิ่งแวดล้อมบนพื้นโลก

---

[12] พูนพล อาสนจินดา, ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจประเทศไทย (พระนคร : ไทย-วัฒนาพานิช, 2509), หน้า 1 - 2.

3. การศึกษาภูมิศาสตร์ในขั้นสูง เป็นการศึกษาเพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้ความรู้รากฐานในลักษณะของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเหตุและผลของการเกิด การกระทำ และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพยากรณ์ และการวางแผนปรับปรุงการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของมนุษย์ที่อยู่ในสังคม โดยไม่ฝืนต่อธรรมชาติของสิ่งแวดล้อม อันเป็นการวางแผนเพื่อการแก้ไข และการวางแผนเพื่อการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อความสุขในการดำเนินชีวิตต่อไป

นิวตรอน [13] ได้เขียนในหน้า วิทยาการทันโลก ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์ไว้ว่า ถ้าหากความพยายามของศาสตราจารย์ ดร. เฮนดริค เจ. เร็ทส์มา แห่งมหาวิทยาลัยจอร์เจีย เป็นจริงขึ้นมาในอนาคตอันใกล้นี้ นักศึกษาวิชาภูมิศาสตร์จะไม่เพียงแต่ศึกษาว่ารูปร่าง ส่วนประกอบของภูมิประเทศต่าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างเท่านั้น แต่จะต้องศึกษาด้วยว่าสิ่งเหล่านั้นมีกลิ่นและเสียงเป็นอย่างไรด้วย

เร็ทส์มา ได้ให้ความเห็นว่า การเรียนวิชาภูมิศาสตร์จะต้องประกอบด้วยรูปร่างของที่ต่าง ๆ และที่สำคัญที่สุดคือต้องศึกษากลิ่นและเสียง ของทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในอาณาบริเวณซึ่งเราจะศึกษา การศึกษาจึงจะสมบูรณ์ เพราะมันเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ [14]

เร็ทส์มา เริ่มค้นคว้าด้านกลิ่นและเสียงในทวีปยุโรป เพื่อหาทางบรรจุเข้าไปในหลักสูตรวิชาภูมิศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 โดยตั้งทฤษฎีว่า จะสอนคนให้รู้บางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับการดำรงชีพอยู่ท่ามกลางสิ่งอื่นหลายอย่าง เขาพบว่าคนยุโรปมีเหงื่อมากกว่าคนอเมริกัน กลิ่นตัวแรงกว่า ซักเสื้อผ้าและอาบน้ำน้อยครั้งกว่า ต่อไปก็ต้องการหาบว่า สภาพภูมิศาสตร์มีส่วนเกี่ยวข้องหรือไม่ [15]

---

[13] นิวตรอน [นามแฝง], "จะรวมเรื่องกลิ่นและเสียงในวิชาภูมิศาสตร์," ไทยรัฐ, 29 (ธันวาคม, 2515), หน้า 8.

[14] Ibid., p. 12.

[15] Loc.cit.

จากข้อความที่กล่าวนี้ อาจนับว่าเป็นก้าวใหม่อีกก้าวหนึ่งของวิชาภูมิศาสตร์

จากความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว เป็นการสนับสนุนให้เห็นว่า วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เพราะวิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ของโลกกับมนุษย์ การเรียนวิชาภูมิศาสตร์จึงเป็นการเรียนรู้เรื่องของโลก ทำให้เข้าใจสภาพแวดล้อมที่ใกล้ ๆ ตัวไปจนถึงไกล ๆ ที่ไม่สามารถมองเห็น ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากการเรียนวิชาภูมิศาสตร์จะช่วยเฉลยคำตอบปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเรา ไม่ทำให้เราต้องเชื่ออะไรงมงายเหมือนแต่ก่อน วิชาภูมิศาสตร์จึงนับได้ว่าเป็นวิชาที่ช่วยวางรากฐานในการพัฒนาบุคคล พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาด้านอาชีพและพัฒนาเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ อีกมาก แม้แต่ด้านการเมืองการปกครอง และด้านสังคม วิชาภูมิศาสตร์ก็ช่วยเป็นพื้นฐานในการพัฒนา จะเห็นได้จากการขยายตัวของวิชาภูมิศาสตร์ ซึ่งแยกสาขาออกไปมากมาย เช่น ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์การเมือง ภูมิศาสตร์ประชากร นาครภูมิศาสตร์ และอื่น ๆ อีกมาก

สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยแล้ว วิชาภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่สำคัญยิ่งที่จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนา เพราะเป็นวิชาเดียวที่ทำให้ประชากรของประเทศนั้น ๆ เข้าใจสภาพของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ จะทำให้รู้ถึงความต้องการจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ได้ศึกษา ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าวิชาภูมิศาสตร์เป็นคล้ายกระจกเงาที่ส่องให้มองเห็นสภาพของประเทศว่า ควรจะพัฒนาด้านใดแค่ไหน ควรจะทำอะไรก่อน มีอะไรแล้วบ้าง และยังไม่มีอะไร และประเทศอื่น ๆ เขามีอะไร ทำอย่างไรเขาจึงเจริญก้าวหน้าอย่างนั้น ซึ่งความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ วิชาภูมิศาสตร์จะช่วยอธิบายได้ จึงกล่าวได้ว่าวิชาภูมิศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ

การศึกษาปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ เป็นเรื่องที่สำคัญมากและมีขอบเขตที่กว้างขวาง หากจะศึกษากันจริง ๆ ต้องใช้เวลานาน ประเทศไทยมีลักษณะของสังคมแตกต่างกันออกไปตามสภาพของท้องถิ่น การจะศึกษาอะไรไปพร้อมกันทั้งประเทศจึงเป็นการยาก จากสภาพและความจำเป็นอันนี้ ในการศึกษาปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงพยายามจำกัดท้องที่ให้แคบเพื่อสะดวกในการศึกษา โดยการยึดเอาลักษณะการแบ่งเขตภาคการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เพราะผู้วิจัยเห็นว่า ภาคการศึกษาที่กระทรวง

ศึกษาธิการแบ่งเอาไว้ ได้คำนึงถึงด้านสภาพภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งในแต่ละภาคการศึกษาจังหวัดที่อยู่ในภาคการศึกษาเดียวกันมีลักษณะคล้าย ๆ กัน ปัญหาต่าง ๆ ก็อาจคล้ายคลึงกัน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งผู้วิจัยเองเคยสอนมาแล้ว บริเวณที่จะทำการวิจัย ผู้วิจัยเลือกเอาเขตภาคการศึกษา 1 ยกเว้น กรุงเทพมหานคร เพราะในกรุงเทพมหานคร เคยมีผู้ศึกษาวิจัยแล้ว และผู้วิจัยเห็นว่าภาคการศึกษา 1 หากยกเว้นกรุงเทพมหานครแล้วก็มีสภาพการบริหารงาน การปกครอง ดำเนินเช่นเดียวกับภาคการศึกษาอื่น ๆ ซึ่งผลการวิจัยที่ออกมาอาจนำไปใช้กับภาคการศึกษาอื่น ๆ ได้เช่นเดียวกัน เรื่องที่ผู้วิจัยจะศึกษาก็คือ "ปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตภาคการศึกษา 1" การวิจัยครั้งนี้มุ่งเพื่อหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้เกิดผลดีแก่ประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาโดยทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตภาคการศึกษา 1 โดยถามความคิดเห็นจากครูผู้บริหารโรงเรียน ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ และนักเรียน เกี่ยวกับปัญหาต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยถามครูผู้บริหารโรงเรียน

2. ปัญหาเกี่ยวกับการสอน โดยถามจากครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1 ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับตัวนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับตำราแบบเรียน

2.4 ปัญหาด้านการสอนของครูภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.4.1 วิธีการสอนของครู

2.4.2 การใช้อุปกรณ์การสอน

2.4.3 การจัดกิจกรรมการสอน

2.4.4 วิธีการวัดผลของครู

2.4.5 ความคิดเห็นอื่น ๆ ของครู

3. ปัญหาและความคิดเห็นของนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะรวบรวมและศึกษาปัญหาการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์จากผู้บริหารของโรงเรียน ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ และนักเรียนที่เรียน เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

การวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาในเขตภาคการศึกษา 1 โดยเลือกเอาโรงเรียนรัฐบาลประจำจังหวัดรอบนอก ไม่นับกรุงเทพมหานคร เพราะมีผู้วิจัยแล้ว จังหวัดต่าง ๆ ที่จะศึกษาวิจัย คือ นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร

ประชากรที่ใช้ คือ

1. โรงเรียนชายและโรงเรียนหญิงประจำจังหวัด รวม 10 โรงเรียน
2. ผู้บริหารโรงเรียน จากโรงเรียนละ 1 คน รวม 10 คน
3. ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทุกคน
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2515 จำนวน 500 คน

ความจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามสำรวจหาข้อเท็จจริงจากแหล่งต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาการสอนวิชาภูมิศาสตร์ เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถามให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงว่ามีปัญหาอย่างไรบ้าง

วิธีการศึกษาปัญหา คือ

1. ศึกษาจาก หลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน และแบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์โดยทั่วไป เพื่อหาขอบข่ายของปัญหา

2. สัมภาษณ์ครูผู้สอนจากโรงเรียนต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการเขียนแบบสอบถาม

3. ส่งแบบสอบถามแก่ครูและนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ โดยใช้แบบสอบถามแบบ เติมคำ ตอบอย่างเสรี และเลือกตอบ

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย อาจเกิดจาก

1. เนื่องจากใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย อาจได้คืนมาไม่ครบตามความต้องการ
2. การตีความหมายแบบสอบถามของผู้ตอบ อาจไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย
3. ผู้ตอบ อาจแกล้งตอบไม่ตรงตามความเป็นจริงก็ได้
4. ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าไปสังเกตการสอนได้จริง ๆ เพราะเวลาจำกัด

คำจำกัดความ

วิชาภูมิศาสตร์ หมายถึงวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2503 อันว่าด้วยเรื่องราวของภูมิศาสตร์ภูมิภาค ภูมิศาสตร์กายภาพ และภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ

มัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึงการจัดการศึกษาสายสามัญ มีสามชั้น คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้ทำการแทนครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ ของโรงเรียนประจำจังหวัด ทั้งชายและหญิง ในภาคการศึกษา 1 ยกเว้น กรุงเทพมหานคร

ครูภูมิศาสตร์ หมายถึง ครูผู้สอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนรัฐบาลประจำจังหวัด ทั้งชายและหญิง ในภาคการศึกษา 1

ภาคการศึกษา 1 หมายถึง จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร ไม่รวมกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนรัฐบาล หมายถึง โรงเรียนที่สังกัดกองโรงเรียนรัฐบาล กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

คุณค่าของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ อาจเกิดประโยชน์ดังนี้

1. ผลการวิจัยนี้ จะทำให้ทราบปัญหาที่แท้จริง และความเป็นอุปสรรคมากน้อยของแต่ละปัญหา ที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคการศึกษา 1

2. นักการศึกษา นักบริหาร ผู้แต่งตำราเรียน ผู้จัดทำหลักสูตร อาจจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นเกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. อาจจะเป็นแนวทางแก่สถาบันที่ผลิตครู ในการปรับปรุงหลักสูตรการผลิตครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. อาจเป็นแนวทางให้แก่อาจารย์ใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา และศึกษานิเทศก์หมวดสังคมศึกษา นำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป

5. ผลของการวิจัยนี้ อาจเป็นแนวทางให้ผู้อื่นศึกษาวิจัยในภาคการศึกษาอื่นต่อไป และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเองก็ได้ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้อย่างมาก